Grant Arthur Gochin
10900 Winnetka Ave, Chatsworth, CA 91311
Jungtinės Amerikos Valstijos

LIETUVOS RESPUBLIKOS
PREZIDENTO KANCELIARIJA
Gauta
2017 -03- 07
Nr. D-935

Lietuvos Respublikos Prezidentei
Daliai Grybauskaitei

Jūsų Ekselencija,

Rašau Jums norėdamas padėkoti už laiką, skirtą nagrinėjant mano kreipimąsi. Perskaičius gautą atsakymą supratau, kad mano žodžiuose galimai ne visai išsamiai buvo atskleista kreipimosi priežastis. Problema yra Rezistencijos tyrimo centro veiksmai rengiant istorines išvadas dėl Holokausto Lietuvoje, o tiksliau istorinių įvykių aiškinimas ir interpretavimas.

Oficialūs ir viešai skelbiami valstybinės institucijos teiginiai, kad "istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai" yra nesuderinami su žemiau išdėstytomis teisės nuostatomis. Tai yra subjektyvus įstorinių įvykių persvarstymas.

Pagal 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. Nusikaltimus žmogiškumui apima: žudymas, naikinimas, įkalinimas, tremtis ar kitoks nežmogiškas elgesys prieš civilinę grupę prieš karą ar karo metu. Vadovai, organizatoriai, kurstytojai ir **padėjėjai, dalyvavę bendro plano** ar sąmokslo sudaryme ar **įgyvendinime, nukreipto padaryti bet kurį iš aukščiau paminėtų nusikaltimų, yra atsakingi už visus veiksmus, padarytus bet kurių asmenų** siekiant įgyvendinti tokį planą.

Lietuvos baudžiamasis kodeksas taip pat pasmerkia asmenis, kurie organizavo, **vadovavo ar dalyvavo** juos žudant, kankinant, žalojant, trikdant jų protinį vystymąsi, deportuojant, **kitaip sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį (99 str.).**

Rezistencijos tyrimų centras išvadoje patvirtino, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra. Taip pat, patvirtino, kad J.Noreika pasirašė įsakymus dėl Žagarės geto suformavimo ir Šiaulių apskrities žydų turto nusavinimo. Tai yra faktai patvirtinantys prisidėjimą prie genocido ir tam nėra reikalingas papildomas Lietuvos teismo pripažinimas. Nėra suprantama, kodėl centro vadovė Teresė Birutė Burauskaitė ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J.Noreika 1941 m. liepos mėn. *negalėjo duoti įsakymo* žudyti LAF komendatūros būriams, kuriems jisai priklausė.

Po J.Noreikos asmenybės tyrimo išvados paviešinimo Teresė Birutė Burauskaitė pasisakė užsienio žiniasklaidoje[1]. Paklausta "kodėl pagrindinė tyrimo institucija, savo leidžiamuose knygose ir leidiniuose labai mažai arba nieko nekalba apie tamsiąją Miško brolių pusę ir ar centras negalėtų padaryti daugiau išlyginant pusiausvyrą?" atsakė:

"Mes bandome, tačiau susiduriame su įtakingu konservatyvių jėgų pasipriešinimu. Yra kelios aktyvios organizacijos ginančios partizanų atminimą ir jie su mumis susisiekia kai tik pabrėžiame mažiau palankius aspektus. Iš šių žmonių aš dažnai gaunu laiškus. Ir jie turi įtakingų draugų tarp politikų ir aukštų pareigūnų. Šie žmonės bando paveikti publikuojamus istorikų

[1] http://balticworlds.com/the-forest-brothers-heroes-villains/ , publikuota 2016 m. Spalio 25
Spausdinta versija Baltic Worlds BW 3:2016, p 49-53

darbus. Lapkritį artėjant rinkimams darosi vis sunkiau išjudinti klausimą dėl labiau subalansuoto mūsų šiuolaikinės istorijos paveikslo."

Pažymėtina, kad Rezistencijos tyrimo centro išvada "Dėl J.Noreikos veiklos" nėra vienintelis centro atvejis, kuomet analizuojant istorines asmenybes įvykiai yra aiškinami tendencinga linkme. Ginama rezistencijos tyrimų centro kalba buvo išdėstyta ir išvadoje dėl K.Škirpos veiklos[2].

K.Škirpa, diplomatas pasitraukęs iš okupuotos Lietuvos, 1940-1941 m. gyveno Berlyne. Ten planavo Lietuvos išlaisvinimą iš sovietų priespaudos. Didžiausias žinomas K.Škirpos nuopelnas Lietuvai yra Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) organizacijos sukūrimas. K.Škirpa buvo organizacijos steigėjas, vadovas ir pagrindinis propagandos variklis. Organizacijos tikslas (realus) buvo ribotos Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas nacistinės Vokietijos sudėtyje, veiksmai - talkininkavimas nacių kariams išvejant sovietų valdžią 1941 m. birželį, tam panaudojant užverbuotus ir koordinuotus Lietuvių kariškius ir civilius - LAF būrius.

LAF organizacija 1941 m. birželio 23 d. Kaune paskelbė "nepriklausomybę" ir paskyrė K.Škirpą ministrų kabineto pirmininku. **Lietuva niekada oficialiai nepripažino 1941 m. nepriklausomybės atkūrimo, K. Škirpos vyriausybės ir jos politikos.** Per 6 laikinosios vyriausybės vadovavimo savaites, pogromų ir lokalinių egzekucijų metu Lietuvoje buvo nužudyta per 5000 žydų tautybės asmenų.

Nuo 1940 iki 1943 m. K Škirpa raštu komunikavo su diplomatinio rango asmenimis visoje Europoje. Detalūs komunikatai apie LAF verbavimo ir smogimo taktikas bei pasirengimą talkininkauti nacių kariams išvarant sovietų pajėgas buvo žinomai siunčiami pačiam Hitleriui ir jo sekretoriui. Be diplomatinio bendravimo K. Škirpa didelį dėmesį skyrė LAF instrukcijoms ir sukilimo ideologinei propagandai, kuri Lietuvoje buvo komunikuojama žodžiu ir raštu nuo 1940 m.

Didžioji dalis K.Škirpos kalbų susiję su Lietuvos nepriklausomybės atkūrimu ir pasipriešinimo kurstymu, tačiau jo propaganda nemaža apimtimi įtakojo ir antisemitinių nuotaikų įsigalėjimą Lietuvoje laikinosios vyriausybės vadovavimo metu[3].

Rezistencijos tyrimų centras savo išvadoje dėl K.Škirpos veiklos nurodo, kad "K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje **būta ir antisemitizmo apraiškų**, <nurodo, kad > Berlyno LAF organizacijos parengti dokumentai iš Berlyno per sieną pasiekdavo Lietuvą ir jos gyventojus".

Nurodo, kad 1941 m. kovo 19 d. K Škirpa išleido pranešimą[4], skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite" žydus, kad jų likimas aiškus, todėl kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų".

Išvadoje rezistencijos tyrimų centras kelis kart pabrėžia, kad K.Škirpa žydų klausimą siūlė spręsti išvarymu. Pažymėtina, kad centras *nutyli* aplinkybę apie 1941 m. kovo mėn. 24 d. dokumente "Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai" Berlyne, duodamus tokius nurodymus:

---

[2] http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_skirpa_pazyma01.pdf

[3] L. Truska, V. Vareikis, Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje, Vilnius, 2004, p. 86–92

[4] http://www.selflearners.net/uploads/Holocaust/SkirpaPastangosPriedai_LCVA_f648_a2_b582-1000px.pdf

"Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, **tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti.**" [5]

Rezistencijos tyrimų centras taip pat nutyli 1940-1941 m. dokumentą, K.Škirpos kreipimąsi į Lietuvos žydus pavadintą "Dėl svetingumo žydams atšaukimo", kuriame skelbiama, kad 14 a. Vytatuto Didžiojo suteikta prieglobsčio teisė žydų tautai yra atšaukiama ir nurodoma, kad žydai nepalikę Lietuvos kartu su sovietų sąjungos kariais bus atiduodami **karo lauko teismui**; **ištremiami** iš žemių su turto konfiskavimu; **arba griežtai baudžiami vietoje**, jei turtą savo bandytų gadinti. Žydams nurodoma neturėti jokių iliuzijų, kadangi jiems vietos Lietuvoje nebėra.

Rezistencijos tyrimo centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentų turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamirštamas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų, nubrėžtų K.Škirpos nurodymuose ir kreipimuose, kurie buvo ideologiniai LLV pamatai.

Apie galimą K.Škirpos antisemitinės propagandos įtaką rezistencijos tyrimų centras išvados nepateikia, cituoja istoriką L. Truską[6] teigiantį, kad "LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo". Toliau išvadoje centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina. Po išvados pateikimo, viešuose pasisakymuose Lietuvos žiniose Teresė Birutė Burauskaitė teigia, kad:

"Turime suvokti, kad ir K. Škirpa kalbėjo savo gyvenamojo laikotarpio kalba ir kalbėjo taip, kad jo žodžiai būtų suprantami to meto žmonėms. Tad jo griežtoki komentarai neturėtų būti absoliutinami" <...>. **Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę**. Tas žmogus tikrai nėra nusikaltėlis, kurį derėtų nustumti į istorijos paraštes"[7].

Taigi nurodo žinomai melagingus teiginius dėl K.Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei. Tokiomis išvadomis ir pasisakymais, Rezistencijos tyrimų centro vadovė nukrypsta nuo genocido dalyvių vertinimo kriterijų, numatytų 1945 m. Niurgbergo tribunolo statuto 6 str., pagal kurį kaltais yra laikomi **visi dalyvavę** ir genocide, vaidmuo ir tyčia čia nėra lemiamas faktorius. **Nurodyti Teresės Birytės Burauskaitės veiksmai yra įvykių susijusių su Holokaustu persvarstymas, žeidžiantis žydų tautybės Lietuvos piliečius. Toks elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas, todėl šios ir panašios apraiškos reikalauja išskirtinio valstybės vadovų dėmesio.**

K. Škirpos agitacijas ir jų pasekmes visų pirma reikia vertinti ne teisiniu, bet moraliniu aspektu. Teismai Lietuvoje nesiims nustatinėti ar K.Škirpos alėjos vardas istorinio pilių komplekso žemėlapyje ir atminimo lenta "karo vadui" J.Noreikai ant netoliese esančios Mokslų akademijos bibliotekos sienos daro neigiamą įtaką Vilniaus ir Lietuvos įvaizdžiui.

2016 m. Vilniaus miesto savivaldybėje buvo inicijuotas gatvės vardo pakeitimo projektas, motyvuojant tuo, kad K.Škirpos veiksmai praeityje yra susiję su viešu nesantaikos prieš žydų tautą kurstymu. Buvo atsiklausta visuomenės nuomonės, apklausos metu 451 respondentas pasisakė už K.Škirpos alėjos pervadinimą[8].

---

[5] http://www.ms.lt/derlius/PazinkimeKSkirpa.pdf
Andrius Kulikauskas, Lektorius, VGTU Filosofijos ir komunikacijos katedra

[6] L. Truska, V. Vareikis, Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje, Vilnius, 2004, p. 86–92

[7] http://lzinios.lt/lzinios/Gimtasis-krastas/pasvalys-iamzino-k-skirpos-atminima/234330

[8] http://atviras.vilnius.lt/apklausos/skirpa

Nesuprantama, kodėl Prezidentės institucija nemato būtinybės imtis veiksmų pasmerkiant režimus. Režimą sukuria ir palaiko žmonės dalyvaujantys jame, J. Noreika buvo vienas iš tokių žmonių, Šiaulių apskrityje sudariusių sąlygas nacių tikslams pasiekti. Faktas, kad Noreika ar Škirpa nebuvo nuteisti, niekaip nepateisina jų veiksmų agituojant ar dalyvaujant Lietuvos žydų naikinimo nusikaltime. Manyčiau, kad Prezidentūros pareiga nedviprasmiškai įvertinti šių asmenų dalyvavimą kolaboruojant su nacistinės Vokietijos režimu. Dauguma nacių lyderių bei veikėjų prieš teismą niekada nestojo – tas nekliudė ir nekliudo civilizuotų valstybių politikams ir vadovams pasmerkti tų asmenų veiksmus, nukreiptus prieš bendrapiliečius.

Rezistencijos tyrimų centras yra valstybinė įstaiga, kuri atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama oficialias išvadas, formuoja piliečių ir institucijų nuomonę apie Holokausto ir Lietuvių tautos genocido įvykius. Nuomonė turi būti objektyvi. Aukščiau nurodytos išvados byloja, kad įstaigos vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikalstamo žmogiškumui. Centro vadovė Teresė Birutė Burauskaitė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, išvadose ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t.y. galėjo/negalėjo, žinojo/nežinojo) ir pabrėžtinai sureikšmina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį.

Toks istorinių įvykių aiškinimas ir interpretavimas yra istorijos iškraipymas, visuomenės klaidinimas, peržengiantis žodžio laisvės ribas. Pogrindžio "herojų" įdealizavimas instituciniu lygmeniu ir atminimo ženklų išsaugojimas Vilniaus senamiestyje žeidžia žydų tautos savigarbą, todėl prašau imtis visų Prezidentės galioje esančių priemonių, siekiant užkirsti kelią prie Lietuvos gyventojų genocido prisidėjusių asmenų garbinimui ir išsaugoti tylų Holokausto aukų atminimą.

PRIDEDAMA:

1. Rezistencijos tyrimo pažyma dėl K. Škirpos veiklos;
2. K. Škirpos atsišaukimai ir nurodymai;
3. Gyventojų apklausos duomenys.

Pagarbiai,
Grant Arthur Gochin

JAV, Chatsworth, 2017 m. kovo 6 d.